

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Dissertationes De Actibus Humanis

Karchne, Simon

Augustæ Vindelicorum & Græcensis, 1716

De circumstantia quid & circa quid.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39981

tur charitati, sed etiam pietati, quæ est pars iustitiæ.

Adde ex Navar. *num.* 18. quod parentes incurrant mortale, si sinant filias habere amafios ad malum finem, aut adire suspecta consortia, aut cogant ad connubium, cum vellent ad Religionem transire.

Cum tutores sint quasi parentes, utpote succedentes parentibus in suo officio, notabiliter negligentes sunt in amore, & præstatione eorum, quæ parentes tenentur erga proles, peccant mortaliter; & vicissim filij pupilli notabiliter deficientes in amore, reverentia, ac obedientia erga tutores graviter delinquent juxta omnes.

De circumstantia quid, & circa quid.

613. **Q**uæres primo: quid sit circumstantia quid, & an sub ea comprehendatur circumstantia circa quid: & quid propriè per hanc intelligatur.

Respondeo ad primum: per eam non significari objectum ipsum utpote spectans ad substantiam, sed objecti conditionem, nempe materiæ quantitatem, aut qualitatem, aut effectum secundarium, seu damnum, quod prævideatur securum ex causa ponenda: huc etiam pertinet qualitas personæ circa quam opus fit, solèturque vocari circumstantia circa quid, & sic patet etiam ad secundum responso.

Respondeo ad tertium: circumstantia circa quid propriè indicat personam, circa quam peccatur; est enim ta-

lis persona quædam pars materiæ illius peccati, ut si persona percussa sit clericus, aut Laicus, aut consanguineus, illico merito continetur sub circumstantia quid, Soarez in 3. p. tom. 4. de Penit. D. 22. S. 4. num. 3.

Quæres secundo: an circumstantia circa quid quoad qualitatem personæ, cum qua peccatur, in materia luxuriæ variet speciem in omnibus casibus, in quibus circumstantia quis.

Respondeo affirmative: adverte ergo debet, an persona, cum qua quis peccat sit conjugata aut libera, aut virgo, aut sponsa alterius, aut infidelis, aut voto castitatis ligata, aut tua pœnitens, aut consanguinea, vel affinis, ac in quoto gradu lineæ rectæ, vel obliquæ.

His applicanda est doctrina *num.* 597. à Vers. Circumstantia conjugij ulque ad *num.* 607. In alijs autem materijs, si persona circa quam sit pater, aut filius, aut pupillus: peccatum, quando addatur novam speciem, relege *num.* 610. & seq. 2. unde si percussus sit clericus, est percussio sacrilega; si pater, percussio est impia &c.

614. Quæres tertio: an quantitas materiæ augeat actum moralem bonum, aut malum? Respondeo affirmative, si multum det eleemosynæ crescit notabiliter actus misericordiæ, furtum vero, si quis multum furetur, aut multum sit intemperans, aut multum noceat in fama, honore: sic enim peccat mortaliter, veniale erit, si parum circa hæc committat.

Quæres quarto: an qualitas voluntatis mutet speciem?

Respondeo: saepe mutare. Primo in materia luxuriæ tactus: impudici differunt specie morali à copula (nam hæc proximè, secus illi nocent proli) & à pollutione, in hac, si fiat cum complice, huius status nempe sexus, calibatus, conjugium ordinarie est exprimendum, quia regulariter fit ex affectu concubitus cum tali persona (si non fiat animo concumbendi sed purè libidinem explendi, est pura mollities. An fiat intra brachia, coxendices, os &c. viri, aut foemina non variat speciem; nisi fiat in parte præpostera, aut affectu erga eam, quia tunc addit speciem Sodomix, Tamb. lib. 2. Exped. Confess. cap. 7. §. 10. nu. 64. & 75.

Secundò, specifica diversitas materiæ præceptæ saepe specificat violationem præcepti (hoc enim materiam præceptam constituit intra speciem virtutis quam præcipit: ut jejuniùm in materia temperantiæ, missæ auditionem in materia Religionis) secus præcepta diversorum præcipientium ex eodem motivo Soarez relatus num. 605. & ideo fractio jejuniij in Vigilia S. Mathiæ coincidentis cum quadragesima non differt specie.

615. Tertio, desiderium efficax pro specifica materia diversitate est specie diversum: efficaciter enim intendens mortem alterius est homicida, famæ læsionem est detractor &c. quod probabiliter extenditur ad desiderium inefficax, seu speculativum, huius tamen oppositum est practice probabile, quia desiderantur inefficaciter illa diversa mala sub ratione generica mali proximi, in quo omnia conveniunt. Lug. de Pœnit. D. 16. nu.

261. hoc totum jam est traditum n. 586. & seq.

Quartò, in Sacrilegio circa res Sacras pro specifica diversitate sanctitatis harum est Sacrilegium specie diversum, quapropter qualitas rei Sacræ est exprimenda; aliter enim sunt Sacra Sacramenta, quam Reliquiæ, aut Sacra vasa, & hæc quàm vestes, aut verba Sacra, dum horum abusus fit ad amatoria, vel scurrillia, facætiæ, vel ad stabiliendas hæreses.

E contra fractio voti non diversificatur specie pro diversitate rei promissæ: omnis enim materia promissæ constituitur in materia Religionis sub eadem ratione motiva: omnia ergo vota, uti & juramenta intra terminos voti, ac juramenti sunt ejusdem specie infimæ. Lug. num. 285. & seq. Contumelias, detractiones, judicia temeraria non evadere peccata specie diversa pro diversitate materiæ sentit communior opinio cum Lug. num. 265. contra multos, quia omnis honor, fama, ac interna bona existimatio in genere moris sibi æquivalent non minùs, quàm omnia bona fortunæ.

Ex hoc sequitur veritas sententiæ docentis honorem læsum, vel famam in uno genere esse reparabilem laudando in alio: verum hæc sequela, cum sit contra communem, & minus vera: ideo opposita opinio asserens præfata bona specie diversa in genere moris, proinde debere specificari in contumelijs, detractionibus &c. videtur probabilior.

In peccato jactantiæ probabiliter non est specificandum peccatum, de quo quis se jactat seclusa omni in se, vel in alio complacentiâ de tali peccato: malicia

tia enim jactantia est sita in irreverentia illa, quâ DEI offensa usurpatur ut medium ad captandam inde humanam gloriam, sed hæc irreverentia non sit specie diversa pro peccatorum diversitate Lug. num. 268. contra Sanch. lib. 1. Decal. cap. 3. num. 13. cujus opinio ut probabilis defenditur etiam à Lug. à nu. 269. quia quavis virtus, cui opponitur peccatum, de quo est jactantia, prohibet: ne irreverenter tractetur, tractatur autem irreverenter per jactantiam de peccato illi opposito. Hanc censeo probabiliorem. In eo utraque sententia concordat, quod jactantia de crimine ficto, & vero non differant specie.

Dixi *seclusa omni complacentia*, quia jactans se de peccato si sibi in eo complacet, aut alium laudet de peccato, debet exprimere: nam in primo casu est gaudium de peccato, quod pro hujus diversitate est probabilius specie diversum per num. 588. Lug. num. 266. monens frequenter esse annexum jactantia gaudium, in secundo verò casu est quædam exhortatio, æquivalétque consilio ad sibi complacendum, aut ad novum peccatum repetendum, proinde est scandalum directum, Lug. n. 274.

617. Quares quinto: an blasphemie qualitas adfert novam speciem peccati? Respondeo esse controversum apud Lug. à num. 277. Negant plures; ipse distinguit cum Sanch, lib. 2. Decal. cap. 32. num. 39. post medium Soarez tom. 1. de Relig. tract. 3. lib. 1. cap. 6. num. 18. & 19. affirmans distinctionem specificam inter blasphemias in DEUM, ejusque attributa à blasphemijs in Sanctos: quia blasphemie in DEUM opponuntur

cultui latria debito soli excellentie increta, quæ oppositio cum non varietur pro diversitate attributorum DEI, sit, omnes blasphemias in DEUM esse ejusdem rationis, secus cum blasphemijs in sanctos quia istæ propriè sunt contra virtutem Dulia, seu excellentiam creatam supernaturalem, quæ excellentia cum non differat specie in diversis sanctis, sequitur respectu horum non reperiri species diversas; nisi sit blasphemia in Beatissimam Virginem, quia hyperdulia, quæ colitur Beatissima Virgo, specie differt à dulia, quæ colimus ceteros Sanctos, ipsa enim est etiam Mater DEI, quæ excellentia moraliter specie differt ab excellentia reliquorum Sanctorum.

618. Quares sextò: de peccato infidelitatis opposito fidei virtuti Theologica: an qualitas mutet speciem? ea in genere est triplex. Primò negativa, hæc inest ijs, qui nunquam audiverunt de fide, ut gentiles: non est peccatum ex Joan. 15. *Si non venissem* ait Christus, *& locutus fuisset, peccatum non haberent*, est tamen pœna peccati originalis Sangall. to. 4. tract. 1. S. 7. quæst. 1. conclus. 3. ex communi Sanctorum Patrum unde S. Tb. 1. 2. quæst. 85. art. 3. *in Corp.* inter præcipua vulnera homini inflicta ob originale ponit primo loco ignorantiam, videlicet invincibilem, utique etiam ad salutem necessarium, quæ sunt fidei mysteria in illis, quibus nunquam est fides promulgata. Secundò, est privativa sita in culpabili negligentia comparandi fidei notitiam in ijs, in quibus fides est sufficienter proposita non quidem ad credendum, sed ad indagandam ejus veritatem. Tertio, est positiva

tiva infidelitas consistens in voluntario errore circa res fidei sufficienter ad credendum propositas.

Tam privativa, quàm positiva est peccatum ex natura sua excludens fidem supernaturalem: differunt specie morali, nam privativa stat ex parte voluntatis cum affectu universali credendi omnia sibi per Ecclesiam, aut aliam infallibilem regulam sufficienter proposita ut revelata: & ideo non habet annexam pertinaciam, quæ juxta communem ex Aug. *lib. 4. de Bapt. cap. 16.* est efficax, ac deliberata voluntas dissentienti alicui veritati revelata ut tali sufficienter proposita, atque adeo repugnat directè, ac excludit objectum formale fidei, seu DEUM ut revelantem, ac opponitur præcepto credendi; privativa verò infidelitas non excludit objectum formale fidei, nec opponitur directè præcepto fidei, seu credendi, sed præcepto indagandi veram fidem. Platel. *de Fidei num. 279.* rectè addens indirectè opponi fidei, quatenus is, qui negligit diligentiam debitam, sciendi credenda, cui diligentia opponitur directè, impedit fidem, hanc igitur excludit duntaxat impeditivè, sive eam impediendo.

E contra infidelitas positiva excludit directè, & formaliter, nam malitia ejus formaliter consistit in eo, quod contradicat DEO revelanti sufficienter proposita. Hæc ex S. Th. 2. 2. *quest. 10. art. 5.* ab omnibus recepta est triplex: paganismus, Judaismus, & hæresis. Infidelitas contradicens omnibus mysterijs revelatis, sive nullius mysterij fidem habens dicitur paganismus, Judaismus est in credente veteri testamento, ac ventu-

rum Messiam, at discredens novo, sive negans Christum jam advenisse. Hæresis est in eo, qui vetus, & novum testamentum fatetur, contradicit tamen alicui veritati revelata sive veteris, sive novi testamenti.

619. Respondeo ad dubium n. 618. propositum: negativam infidelitatem specie differre à cæteris, quia hæ sunt peccatum, secus negativa. Privativam esse peccatum specie morali distinctum proximè ostendi.

Probabilius est tres species positivæ infidelitatis esse ejusdem speciei essentialis moralis, spectatas præcisè quatenus fidei opponuntur, differreque solum accidentaliter penes magis, & minus, atque adeò in sententia obligante ad confessionem circumstantiarum notabiliter aggravantium esse confessario declarandas ita Pal. *p. 1. tract. 4. D. 2. p. 1. num. 4.* contra Cajet. & plures alios.

Ratio deducitur ex malitia positivæ infidelitatis; consistit enim ut dictum, in contradictione renitente DEO revelanti, quæ renitentia essentialiter est eadem in quavis specie, si enim contradicit in omnibus revelatis est paganismus, si in solis revelatis novæ legis divinæ est Judaismus, si solum in aliquibus novæ, aut veteris legis est hæresis, inter quas, ut apparet ex terminis, est notabilis diversitas aggravans intra eandem speciem, cujusmodi circumstantiæ in veriore mihi opinione non sunt de necessitate constituendæ.

Dixi *spectatas præcisè quatenus fidei opponuntur.*

Nam ex alio capite est obligatio singularis has species exponendi, quia singula

la ultra malitiam fidei contrariam opponitur diversimodè Religioni, propter ritus aliquos specie diversos: Judaismus, proficitur circumcissionem, quæ post adventum Christi est superstitiosus cultus: Paganismus includit Idololatriam, Hæresis usum Sacramenti invalidi Evcharistiae, ut Calvinismus, ac Lutheranismus, hic credit præsentiam Christi saltem in sumptione, ille verò nullam, sed credit esse meram Christi figuram. Ita Lug. n. 291. Pal. n. 6.

620. Videtur plures dari species infidelitatis non comprehensas sub tribus explicatis: ut Atheismum, Turcismum, Apostasiam, & Schisma. Respondeo negativè Pal. à num. 7. nam Turcismus, & Atheismus comprehenduntur sub Paganismo; Turcæ enim negant Christum Redemptorem: & esto quædam credant nobiscum, & cum Judæis, ea tamen credunt, non ut à Christo, sed ut à Mahomete dicta.

Quod Atheus neget DEUM, quem credit Paganus, per hoc Atheismus non differt specie à Paganismo, sed hic pauciores negat fidei articulos, quàm ille: hoc autem non variat speciem.

De Apostasia esto Soarez de Fide D. 16. S. 5. num. 10. defendat specie differre à relatis tribus, ejusque sententiam probabilem fateatur Pal. num. 10. in fin. probabilius est, quod non differat specie ab hæresi, Pal. cit. Lug. à num. 294. destruens fundamentum Soarij ponentis malitiam Apostasiae ultra malitiam infidelitatis in malitia contra promissionem, quæ fit in Baptismo, aut contra pactum cum Ecclesia initum, quæ malitia utpote contra votum, aut promissio-

nem opponitur Religioni; quatenus verò est contra pactum cum Ecclesia opponitur jurisdictioni Ecclesiae, cui se subtrahit. Hoc fundamentum invertitur: nam parvulus in Baptismo, nihil vover, nec promittit. Nec præfata subtractio probat specialitatem malitiae ut patet in eo quia baptizatur in hæresi, fit subiectus Ecclesiae, à qua subjectione se subtrahit perseverando in hæresi, quin sit Apostata, ergo malitia Apostasia non consistit in dicta ab Ecclesiae obedientia subtractione.

Ratio ergo ob quam Apostasia non sit distincta ab hæresi est, quod ejus malitia consistat in desertione fidei suscepta, sed hæc desertio non est species à Paganismo, Judaismo, & Hæresi diversa, sed genus contrahibile ad unum ex his speciebus. Pal. n. 10.

De Schismate puro nego esse infidelitatem: purum enim Schisma est merus recessus ab obedientia Summi Pontificis retinens omnes fidei articulos, si ultra hanc à capite Ecclesiae divisionem addat hæresim, erit Schisma mixtum hæresi. Hinc moderni Græci Schismatici non sunt purè tales, sed simul hæretici negantes processionem Spiritus S. à Filio.

621. Deduco ex resolutis hæresim ab hæresi non differre specie in ratione hæresis, e.g. Calvinianam à Lutherana, idcirco sufficit dicere: lapsus sum in hæresim non explicando qualitatem, quia quoad negationem fidei sunt ejusdem speciei moralis per num. 619. Reginald. tom. 1. lib. 6. cap. 4. num. 114. Dixi in ratione hæresis: nam ex parte termini ad quem specie differt quævis Secta hæretica ab altera, ob peccata specie dist-

stin-

distincta ratione specie diversi per nu. 619. *vers. dixi spectatas.* Sanch. *lib. 2. De cal. c. 7. n. 17.* Lugo, Pal.

Deduco secundò hæresim circa unum Fidei Articulum. e. g. *Mysterium Trinitatis non differre ab hæresi in ratione hæresis circa aliud Mysterium e. g. de reali præsentia Christi in Eucharistia.* Tamb, *lib. 2. Exped. Confess. c. 2. §. 1. num. 2.* quia utrobique est idem contemptus DEI revelantis, & ideo ex hoc capite non est in particulari explicandus error, seu qualitas Articuli. Contra cit. Sanch. *Dixi ex hoc capite:* nam si negatio Fidei circa aliquem Articulum trahat secum peccatum aliud specie diversum, ob hoc est necessitas tunc explicandi: ita contingit in hæresi negante *Mysterium Trinitatis* includit peccatum etiam blasphemiam, seu convitium in DEUM detrahendo illi perfectionem competentem.

622. Quæres septimò: an qualitas superstitionis variet speciem, sitque exprimenda? Quæstioni non potest satisfieri sine notitia superstitionis, ideo solutioni præmittendum est: quod inter virtutes morales quædam versentur circa passiones temperandas ut fortitudo, & temperantia: aliæ circa operationes erga alterum, ut justitia, & Religio; prior circa jus cuique suum tribuendum, posterior circa cultum DEO debitum. Unde cum morales virtutes, ut maneant virtutes, debeant attingere medium, vel rei (sic justitia commensurat rem ad rem, nempe quantitatem rei ad jus alterius) aut medium rationis, seu quale recta ratio præscribit attenda non solâ qualitate rei, quæ usurpatur, sed etiam habitudi-

ne, quam res habet ad operantem consideratis varijs hujus circumstantijs. Sic, ut mediocritas in cibo, & potu servetur, & præscribatur à temperantia, debent considerari circumstantiæ utentis cibo, & potu, hujusque qualitas & quantitas. Unde cum medium sit inter duo extrema, virtutes morales dicuntur positæ in medio, nempe inter duo vitia: quorum unum per excessum, alterum per defectum illis opponitur. Ut fortitudini per excessum audacia, per defectum timor, temperantiæ per excessum gula indulgens omni voluptati, per defectum aegritas fugiens omnem voluptatem.

623. Hinc virtus Religionis, ad quam spectat cultum DEO debitum deferre, tenet medium inter duos indebitos, seu vitiosos cultus, quorum unus est per excessum, alter per defectum. Ita S. Th. 2. 2. q. 92. Art. 1. Per excessum fit oppositio non quoad quantitatem cultus debiti DEO, cum quantumcunque colatur DEUS, minor sit, quam ei debeatur; sed quod sit excessus, vel secundum objectum, dum pro DEO colitur id, quod non est DEUS; vel secundum circumstantias, dum colitur verus DEUS modo indebito, quæ vitia sub communi nomine superstitionis comprehenduntur. Per defectum fit oppositio, dum cultui, qui debetur DEO aliquid detrahitur, idque dupliciter; directè, aut indirectè, directè, dum DEO irrogatur irreverentia secundum se, & immediate, ut per tentationem, perjurium, blasphemiam; indirectè verò, quando res DEO dicata, ut sacra personæ, loca sacra, res sacra, seu ad DEI cultum destinata indignè tractantur; & hæc vitia com-

communi nomine sacrilegij intelliguntur. Quæstio nota procedit de vitijs per excessum, seu de superstitione.

Superstitio est cultus vitiosus veri, aut falsi numinis. Ita in re omnes cum S. Th. *lib. 2. c. 43. num. 2.* Dividitur in eam, quæ cultus DEO debitus creaturæ defertur, & in eam, quæ verus DEUS modo indebito colitur.

Prior subdividitur in tres species, idololatriam, divinationem, & vanam observantiam. Posterior est duplex, una deferens cultum falsum, altera deferens cultum superfluum.

624. Cultus falsus dicitur is, qui significat aliquid falsum, idque dupliciter potest accidere, nempe vel ex parte rei significatæ, sive medij assumpti in cultum, ut qui Ceremonijs Judaicis nunc DEUM coleret, quæ significant Christum venturum, aut falsis Reliquijs, aut falsis Miraculis, aut falsis Testimonijs ad confirmandam veritatem nostræ Fidei, aut falsis Sacramentis per mutationem formæ, aut materiæ: sic enim significatur Sacramenti confectio, dum nulla est.

Alter cultus falsus est ex parte colentis, ut si quis tanquam Publicus Minister, cum talis non sit, colet DEUM. Ut si non Sacerdos, aut Sacerdos sed Excommunicatus celebret, aut contra Ecclesiæ institutum alia intermiscet, ut si divinis officijs turpia, aut vana inseret. De quo vide Sanch. *lib. 2. Decal. c. 37. num. 7.*

Cultus superfluus est, qui ex se nihil falsum significat, nihil tamen conducit ad DEI honorem, sive exteriorem, sive interiorem: quia non excitat ad Spiritum,

nec ad DEI gloriam ordinatur, sed est vanus, seu inanis, id est, inutilis, sive improportionatus: ut orare ante soles ortum, aut accendere candelas in tanto numero, vel colore, vel situ, non neri die Sabbati ad honorem Beate Virginis interim occupari alijs laboribus, aut si contra institutum ac praxim Ecclesiæ: ut si in divino officio relictis rubricis quadam pro sua devotione addat e. g. gloriam, & credo, dum dici non debet.

625. Cultus falsus directè versari potest vel circa DEUM, de quo proxime dictum, vel circa creaturas, quando cultum Soli DEO debitum creaturis attribuit: hic cultus vocatur idololatria, id est, latria idoli, seu cultus Soli DEO vero debitus defertur idolo: nomini idoli venit statua, aut effigies, seu imago, non quævis, sed ad cultum indebitum consecrata, seu dicata, unde imago rei veræ erecta ad cultum ei, quo est digna, deferendum non est idolum.

Et hac ratione Lynodus VII. *lib. 7.* definit imagines Christianorum, & pro ut Ecclesia Catholica eas recipit, non posse dici idola. Ita Soarez *to. 1. de Relig. tr. 3. lib. 2. de Superstit. c. 3. n. 3.* De cætero ut notat *num. 4.* potest imago rei aliàs veræ e. g. veri hominis esse idolum, si destinetur ad colendum illum hominem ut DEUM: sic enim erit imago falsi DEI, consequenter sub ista ratione erit imago, rei non existentis. Ita Aug. idolum declarans vocat, *cujusdam DEI falsi simulacrum*: quo sensu etiam intelligitur Paulus *1. Cor. 10. Scimus, quia nihil est idolum in mundo.* Ex hac primæva idoli significatione nomen idoli est extensum ad significandam quamvis

vis creaturam, quæ colenda proponitur supremo cultu, qui debetur vero DEO.

Omnis igitur creaturæ adoratio, per quam illa ut DEUS adoratur, est idololatria, creaturæque sic adorata est idolum. Soarez *num. 5.* qui *num. 7.* docet latriam fieri posse actibus internis, & externis. Ut sit vera, & non ficta, seu simulata requirit ex parte intellectûs actum, quo res, quæ adorabilis, seu adoranda proponitur, æstimetur per DEO. Secundò ex parte voluntatis intentio adorandi, id est, exhibendi aliquod signum submissionis, sive recognitionis excellentiæ Divinæ in tali re. Tertio adoratio, id est exhibitio talis signi, vel interioris, ut sit in adoratione mere interna; vel exterioris, si sit exterior. Ex hoc deducit ut sit vera, & consummata idololatria circa idolum, tria debere concurrere, primò opinio ex parte intellectûs, quod aliquid divinitatis insit idolo, sive rei adorabili, ex parte voluntatis affectus adorandi, & demum ipsa adoratio, seu exhibitio signi submissionis, &c. Hæc tria expendit toto *c. 4.*

626. Ut autem hæc tria applicet *num. 3.* dividit idololatriam in veram, & fictam. Adoratio vera est tripliciter talis: nempe vel ex parte adorantis, aut personæ adoratæ, aut utriusque. Si ex parte adorantis re ipsa sit recognitio excellentiæ, & hanc protestari intendat, est vera ex parte adorantis, etsi sit falsa ex parte rei adoratæ, ut si in hac non reperitur excellentia: at si adorans externè non intendat interius recognoscere seu adorare, prout exterius indicat, est parte adorantis adoratio falsa, esto possit esse

R. P. Karch, Diss.

vera ex parte rei adoratæ, ut si in ea verè detur excellentia, quam indicant signa externa, quam tamen adorans non vult confiteri, seu recognoscere. Si demum signum adorationis sit in se falsum, seu ex parte rei adoratæ, ac simul fiat ficto animo, dicitur adoratio ficta simul, ac falsa.

Hinc sequitur primò, quod omnis idololatria sit adoratio falsa ex parte rei adoratæ, quia significat in ea excellentiam, quæ caret Soarez. *c. 4. n. 3.*

Sequitur secundò, cum latria significet adorationem significativam divinæ excellentiæ in eo, cui defertur, quando verè significat talem excellentiam in re adorata, est simpliciter, & vera latria: quando autem falso eam significat, est falsa latria, seu idololatria. Cir. Soarez.

Sequitur tertio idololatriam ex parte adorantis esse aliquando veram, aliquando falsam. Vera procedit ex animo non ficto, sed ex intentione adorandi, licet aliàs falsum significet, seu in se sit falsa latria. Falsa seu ficta ex parte adorantis est, dum quis talem cultum non ex animo exhibet. Hæc fictio est interdum ex parte intellectûs, ut si quis non opinatur inesse rei adoratæ divinitatem; ex certis tamen extrinsecis causis ponit signum externum significans dictam opinionem, interdum autem ex parte intellectûs agnoscit divinitatem in re, exhibetque signa externa, quibus fictè significat affectum internum adorandi talem rem, cum tamen caret tali affectu: sic Daemon agnoscit in Christo divinitatem, cogiturque aliquando eam confiteri, ei-

O o o

que

que se incurvare, quin habeat affectum honorandi.

627. Sequitur quartò: sicut ad veram latriam *per num. 625.* requiritur ex parte adorantis opinio, quod res adorata sit DEUS; ita ad veram idololatriam est necessaria opinio, quod divinitas in sit idolo, seu rei adorata. Hic primus idololatriæ modus, quod non sit impossibilis probat *Soarez c. 4. num. 5.* ex pœna peccati originalis, post quod adeo est excæcata creatura rationalis, ut usque ad veri DEI ignorationem pervenerit. Iste modus procedit ex infidelitate, seu errore directè opposito Fidei circa DEUM verum. An hic error queat oriri ex ignorantia invincibili, cum sapertè repugnet lumini naturali, vide *Soarez c. 6. num. 2.* affirmantem.

Modus secundus idololatriæ contingit sine infidelitate, ex affectu tamen alteri exhibendi divinum honorem, ut dum quis sciens Dæmonem non esse DEUM, animo tamen illum honorandi, Illi e. g. sacrificet, &c. ut habeat sibi propitium, sive ex cupiditate aliquid ab eo obtinendi, aut ex odio in DEUM. Hunc modum esse intrinsecè malum, ac crimen læsæ divinæ Majestatis patet ab instantia in creatis: ut si quis ultra verum Regem recognosceret alium deferendo illi Regium honorem signis, etsi externis duntaxat, nihilominus haberetur pro Reo læsæ Majestatis humanæ. *Soarez num. 3.*

Tertius modus idololatriæ contingit sine infidelitate ex parte intellectus, & sine affectu colendi creaturam ut DEUM, sed solum exhibetur illi signum externum adorationis Soli DEO competentis ex

gravi metu e. g. mortis, ut hanc declinet. Hæc tertia idololatria dicitur materialis seu simulata, seu fictè delata idolo sine affectu interno voluntatis. Econtrà prima & secunda vocantur formales, & quidem prima ab aliquibus dicitur perfecta, secunda imperfecta: perfecta itaque fit ex pravio errore infidelitatis, secunda verò non fit ex illo, sed ex pravo affectu; cum enim sciat, aut credat Soli DEO vero posse tribui latriam, nemo potest hanc velle tribuere creaturæ, nisi ex odio in DEUM, animoque se vindicandi, uti faciunt Dæmones, & damnati, qui operandi modus indicat summam perversionem voluntatis, & ideo secunda ex parte voluntatis est longè deterior primâ, fit enim ex malitia, econtrà prima ex aliquali ignorantia.

Certissimum est, quod tam materialis, quàm formalis, proinde omnes tres idololatriæ modi sint peccata mortalia, eaque gravissima ex his, quæ opponuntur virtutibus moralibus, inferioribus tamen vitijs, quæ contrariantur virtutibus Theologicis. Ita *Soarez n. 15.*

Si autem tres præfatæ idololatriæ invicem comparentur, secunda est deterior, quàm prima, quia secunda fit ex certa scientia, secus prima. Rursus secunda est gravior tertîa, tum quia secunda est vera idololatria, tertia est duntaxat simulata: tum quia, quamvis utraque contineat formale mendacium, quia tam secunda, quàm tertia attribuit externè divinam excellentiam illi, in quo non est, secunda tamen superat tertiam, quod secunda formaliter fit in ipso affectu, à quo maximè gravitas dependet, tertia verò præcisè consistat in voluntate

ria externi signi honoris exhibitione citra animum per id signum honorandi.

628. Ex doctrina S. Th. 2. 2. *quest. 92. art. 2. & quest. 95. art. 2.* divinus cultus ordinatur primò non solum ad exhibendam DEO reverentiam recognoscendo in eo solo divinam excellentiam, sed etiam ad aliquid ab eo obtinendum, quod solus ille potest præstare: Reverentiæ primo modo debitæ DEO opponitur species prima superstitionis, quam Soarez *cap. 7.* vocat apertam, & expressam idololatriam hucusque à *num. 628.* explanatam.

Reverentiæ secundo modo debitæ DEO opponitur divinatio, & vera observantia.

Divinatio prout est superstitionis altera species: est *inquisitio cognitionis de aliquo occulto* (sive id sit præteritum, sive præsens à nobis remotum, sive secretum cordium, sive factum occultum, sive futurum contingens) *ope, aut disciplina Dæmonis comparanda.*

Ita Soarez *cap. 7. num. 5.* ratione optima declarans *num. 78.* duplici enim duntaxat viâ potest homo comparare cognitionem, nempe vel per inventionem, vel per disciplinam; cognitio autem de rebus occultis, quæ arte divinatoriâ cognoscuntur, sunt ejusmodi, quarum notitia humanitus inveniri, vel comparari non potest, ergo debet comparari per disciplinam ab aliquo instructore addiscendam, hic nequit esse alius, quam Dæmon.

Contingit divinatio dupliciter; videlicet vel per expressam Dæmonis invocationem, aut explicitum etiam desiderium ope Dæmonis addiscendi aliquid

occultum, sive divinator simpliciter petat à Dæmone, sive huic aliquid promittat, & paciscatur, sive non; sive invocatus Dæmon respondeat, sive non. Invocatio fit multis modis, prout diversimode consultitur, aut consultus respondet expressè, interdum simpliciter, & sine pacto, aliquando cum pacto, ac obligatione instruendi divinatorem de occultis, ipso divinatore se vicissim obligante.

Fit etiam divinatio per tacitam, seu implicitam Dæmonis invocationem, idque fit, quoties quis medijs vanis, & inutilibus, id est, improportionatis serio utitur ad aliquid cognoscendum, aut efficiendum animo adhibendi fidem talibus medijs, & spe obtinendi effectum, quando ea adhibet. Soarez *cap. 9 num. 10.* quod fieri potest, quin præcesserit pactum aliquando explicitum, uti ibi explicat.

Omnes divinationis species tam expressæ, quam tacitæ sunt peccata ex genere suo mortalia, sive enim quis expressè, sive tacitè se subjiciat disciplinæ Dæmonis, ut ab hoc occulta edoceatur, continet gravem DEI contemptum, defertque honorem expressè, aut tacitè Dæmoni: nihilominus quandoque tacita à mortali excusat, ut si non fiat serid, & cum firma fide, sed joci causa. De divinatione disputat S. Th. 2. 2. *qu. 95. art. 3. & seq.*

629. Tertia, superstitionis species, de qua S. Th. *q. 96.* est vana observantia consistens in usurpatione mediolorum inutilium, seu improportionatorum ad aliquid efficiendum (puta ad acquirenda temporalia, sanitatem, scientiam &c.) aut

impediendum malum, e. g. ne quis vulneretur. Ea porro media censentur inutilia ad aliquem effectum, ad quem nec à DEO, nec ab Ecclesia, nec à natura instituta sunt. Convenit cum divinatione, quod utraque innitatur pacto expresso, aut tacito cum Dæmone: differt, quod divinatio intendat solum consequi cognitionem rerum humano modo inassequibilem, observantia verò feratur ad obtinendum effectum, e. g. sanitatem, trësque sunt hujus species, nempe ars notoria, observantia sanitatum, & observantia eventuum.

Quoad omnes species est peccatum ex genere suo mortale ob rationem datam de divinatione, simplices tamen sapius excusantur à mortali ratione aut ignorantia non crasse, aut bonæ fidei: putantes nihil mali in ijs contineri. Sanch. *lib. 2. Decal. cap. 40. n. 13.*

630. Respondeo nunc ad quæsitum septimum quod proposui *num. 622.* negativè (nisi superstitio sit malefica, seu ad nocendum proximè ordinata hoc casu additur injustitia) nec est materia explicanda, aut signa v. g. an facta sit per aërem, ignem &c. Ratio; omnium malitia sita est in hoc, quod ope Dæmonis expressè, aut tacitè invocati, seu consulti aliquid aut indagetur, aut compareretur, omnisque superstitio sit aperta, aut tacita idololatria, seu hujus participatio, in moralibus autem expressa aut tacita voluntas, pactum expressum, aut tacitum non variat actus morales in specie morali, sicut professio tacita, & expressa ejusdem speciei sunt. Soarez *cap. 10. num. 1.* Tamb. *lib. 2. Confess. c. 2. §. 5.* Sanch. *lib. 2. Decal. c. 38. n. 14.*

Nihilominus ex alio capite, quia do superstitio fit cum expressa invocatione, est explicandum: an pactum fuerit explicitum, aut implicitum? quia explicitum trahit communiter secum alia peccata specie diversa, ut Apostasiam à fide, expressam idololatriam, abulum Sacrorum, Sacramentorum, blasphemias, coitum cum Dæmone, maleficium, sive magiam ordinatam ad nocendum alijs contra justitiam, idcirco exponi debet. Ita citati Doctores. Unde Sanchez reprobat Victoriâ, qui asseruit sufficere, si confitens dicat se fuisse reum superstitionis mortalis.

Addo, de quo mei Doctores silentia expressa idololatriæ genera, de quibus *num. 627.* inter se specie distingui: prima enim species est idololatria vera essentialiter pendens ab infidelitate, secunda, hæc tamen est vera in effectu idololatria, secus tertia, sed est ficta, hæc autem inter se specie morali differunt.

631. Quæres octavò: an circumstantia quid quoad damnum impuretur ponenti causam, & quid ad hoc requiratur? Respondeo ad primum affirmativè sic scandalum prævisum auget malitiam tui dicti, aut facti, ex quo sequitur, & aliquando etiam variat speciem ejusmodi damnum spirituale, ut in turpiloquio est explicandus status audientium cum qualitate materiæ, dum turpia narrantur animo eos excitandi, secus si hic animus absit, quia tunc est scandalum duntaxat indirectum. Lugo de Pœnit. D. 16. *num. 159. & 167.* oppositum est probabile per *num. 72. & 73.* revide copiosius discut-

discussa de scandalo à num. 71. ad 78. & à num. 117. ad 146.

Dices: si scandalum prævisum auget malitiam, sequitur scandalizantem gravius delinquere quàm innocentem occidens; hic enim infert damnum temporale solum; scandalizans autem spirituale, quod est gravius temporali.

Respondeo nego sequelam: quia gravitas peccati non est æstimanda ex solo damno, sed etiam ex modo influendi in damnum; nam dando occasionem scandali permittitur libertas id committendi, homicida autem violenter excipit vitam. Ut ergo, ubi est gravius damnum, sit etiam gravius peccatum, debet esse par modus influendi, & cætera omnia æqualia, proinde etiam par prohibitio.

Hinc reflexè committens veniale non peccat gravius, quàm se occidendo, quia lex prohibens damna venialium moralia non est æqualis legi prohibendi grave damnum physicum.

Respondeo ad secundum in quæst. propositum sufficere ea, quæ requisita sunt à n. 40. ad 78.

De circumstantia ubi.

632. Quæres primò: quid significet in actu morali circumstantia loci, an augeat, aut mutet speciem? Respondeo ad primum significare locum sacrum, aut profanum, publicum, aut privatum, in quo fit peccatum. Peccata publica, id est, facta coram multis, communiter habent annexam malitiam scandali indirecti contra charitatem, quo casu necessario est explicanda circumstan-

tia hæc. Aliquando eadem publicitas multum auget malitiam intra eandem speciem: ut si publice coram multis graviter detrahas, aut calumnieris.

Locus aliquando non est circumstantia, sed dat primam sive substantialem malitiam: ut si celebres in loco profano, aut in templo sexerceas sine necessitate copulam conjugalem, aut si ex loco sacro iudex Reum contra Religionem loco debitam extrahat, aut ibi exerceat iudicium: Ratio, quia hi, & similes actus carent alia malitia præter illam, quæ opponitur reverentiæ loci sacri.

Quando autem aliunde actus habet malitiam, locus tunc est circumstantia ejus peccati, datque malitiam specie diversam, ut mox patebit. Per hæc responsum est ad 2. & tertium.

633. Quæres secundò: quæ peccata in Ecclesia commissa à loci sacri circumstantia novam acquirunt speciem malitiæ sacrilegij? Omnia mortalia hanc contrahere necessario explicandam sive sint externa sive interna docuit Joan. Medin. cod. de Pœnit. tr. 2. q. 9.

Verius negat communior cum Lugo de Pœnit. D. 16. n. 465.

Respondeo igitur: non omnia peccata novam specie malitiam sacrilegij inducere ex loco sacro: nam certum est ad discernendam hanc in peccatis malitiam non esse attendendum ad gravitatem peccatorum, quæ in loco sacro committuntur; aliàs odium DEI, & hæresis, utpote gravissima in eo commissa, forent sacrilegia: quod non est verum.

Item omnia verba impudica, & actus inhonesti inter solutos continerent Sacrilegium (quod probabilius non subsistit)